

MARINA ZAGOREC\*

## Problematika postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela

### *Sažetak*

*Sve države članice Europske unije (EU), a među kojima je i Republika Hrvatska, imaju dužnost osigurati ostvarenje najboljeg interesa djeteta, koji je od primarne važnosti prilikom svakog djelovanja koje utječe na djecu. To je osobito važno u slučajevima kada su djeca, odnosno maloljetnici, uključeni u kaznene sudske postupke.*

*U kaznenim postupcima od velike je važnosti primjena Konvencije o pravima djeteta, koju su ratificirale sve države članice Europske unije. Radi jedinstvenosti problematike, u ovom preglednom radu autorica donosi kratak prikaz izvora nacionalnog i međunarodnog maloljetničkog zakonodavstva. Uz poredbeni prikaz kaznenopravne odgovornosti maloljetnika, autorica želi analizom slučaja iz sudske prakse ukazati na neujednačenost<sup>1</sup> postupanja prema maloljetnim počiniteljima za ista kaznena djela, polazeći od teze da bi svi maloljetni počinitelji kaznenih djela prema kojima se izriču maloljetničke sankcije, trebali imati pravo na jednak "tretman" kako na nacionalnoj, tako i na međunarodnoj razini.*

**Ključne riječi:** maloljetnici, zaštita prava djece, smjernice, pravosuđe prilagođeno djeci.

### UVOD

Pitanje zaštite prava maloljetnika u kazneno sudske postupku aktualna je tema koju su dotaknuli brojni pravni stručnjaci i znanstvenici, ali i sudska praksa. Unazad nekoliko godina sve se intenzivnije odvija proces reformiranja maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja s naglaskom na pojmu "najbolji interes djeteta"<sup>1</sup>, a što izričito proklamira Konvencija o pravi-

---

\* Marina Zagorec, mag. iur., viša sudska savjetnica, Visoki upravni sud Republike Hrvatske.

<sup>1</sup> Konvencija o pravima djeteta (Narodne novine - MU, broj: 18/89.) donosi novi pojam "najbolji interes djeteta" i dijeli prava na četiri "P". Četiri važna "P" su:  
- prevencija (primjerice članak 2.: nediskriminacija)

ma djeteta<sup>2</sup>, te ostali međunarodni instrumenti zaštite dječjih prava.

S obzirom na to da se maloljetnici u kaznenom pravu javljaju u dvostrukoj ulozi, drugim riječima, javljaju se kao počinitelji ili kao žrtve kaznenih djela, u ovom radu intencija je na zaštiti prava maloljetnika kao počinitelja kaznenih djela. Pravni položaj maloljetnih delinkvenata oduvijek se razlikovao od pravnog statusa punoljetnih počinitelja kaznenih djela, i on se najprije očitovao u blažem kažnjavanju, a zatim i u izricanju posebnih sankcija za maloljetnike.<sup>3</sup>

Važno je određenje pojma tko su maloljetnici. Maloljetnici (eng. *juveniles*, fr. *mineurs*, njem. *Jugendliche*, tal. *minorenni*), u hrvatskom kaznenom pravu su osobe koje su u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršile 14, a nisu navršile 18 godina života. Dugo vremena njihov različit pravni položaj u odnosu na odrasle delinkvente očitovao se u blažem kažnjavanju maloljetnika ili u nemogućnosti izricanja najstrože smrtne kazne, kao posljedica shvaćanja da su oni "delinkventi u minijaturi"<sup>4</sup>.

Njihova pravna razmišljanja, analize i zaključci u korelaciji s izvorima nacionalnog i međunarodnog zakonodavstva zajedno s današnjim tezama o minimalnim pravilima postupanja prema maloljetnicima, ali i sudskom praksom, trebali bi poslužiti kao široka "lepeza" za zaključak o kazneno pravnoj zaštiti maloljetnih počinitelja kaznenih djela.

## 1. PRAVNI OKVIR UREĐENJA MALOLJETNIČKOG KAZNENOG PRAVA

### 1.1. Nacionalno zakonodavstvo

Maloljetničko kazneno pravo poseban je dio kaznenog prava kojim se uređuje materijalno pravni, procesno pravni, kaznenopravni izvršni položaj maloljetnog počinitelja kaznenog djela koji je u suvremenim pravnim sustavima sve različitiiji od pravnog položaja punoljetnih počinitelja. Za maloljetnike postoje posebni sudovi sa sve jačim naglaskom na odgojnim mjerama retributivne kazne, umjesto zatvora ustanove odgojnog tipa, sa sve jačim uključivanjem službi socijalne skrbi, pedagoškog, socijalnog stručnog tretmana. Donose se posebni zakoni za sudove za mladež, u kojima se štiti maloljetnike od oštine kaznenog zakonodavstva i štiti djecu i maloljetnike - žrtve kaznenih djela - od žestine kaznenog postupka. Za maloljetnike se izgrađuje poseban sustav sankcija kojim se hoće djelovati preventivno, odgojno, zaštitno, obrazovno, popravno, uz izuzetno predviđanje kazne maloljetničkog za-

---

- poduzimanje mjera (primjerice članak 3.: što je najbolje za dijete)

- pružanje zaštite (primjerice članak 6.: pravo na život itd.)

- participiranje (primjerice članak 12.: poštovanje gledišta djeteta).

"The best interests of the child", članak 3. Konvencije: prema hrvatskom prijevodu Konvencije, članak 3. stavak 1.: u svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se ponajprije voditi brigu o interesima djeteta.

<sup>2</sup> Konvencija o pravima djeteta, UNICEF, [http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija\\_200\\_20pravima\\_20djeteta.pdf](http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_200_20pravima_20djeteta.pdf), str. 2.

<sup>3</sup> Carić, Ante: "Provedba standarda u Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu." Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 1/2006., str. 1.

<sup>4</sup> Horvatić, Željko: "Rječnik kaznenog prava", Masmedia, Zagreb, 2002., str. 229.-230.

tvora samo za stariju dob i samo za počinitelje najtežih kaznenih djela, uz nedvojbeni dokaz krivnje i ubrojivosti. Maloljetnicima se sudi u posebnom postupku, s naglaskom na stručnosti sudaca suradnika, u pojednostavljenom i hitnom postupku, uz čuvanje identiteta integriteta maloljetnika, kako bi se izbjegli štetni utjecaji do kojih može doći pred redovitim sudom.<sup>5</sup>

U svojim zaključnim razmatranjima autorice Rittossa i Božičević Grbić konstatiraju da razvojni put maloljetničkog kaznenog prava pokazuje da su se u tom području posebice uzimali u obzir zaključci modernih prirodnih znanosti o psihosocijalnom razvoju mladih osoba u odnosu na redovno punoljetničko kazneno pravo; da su se u zadnjih 15 godina zakonske odredbe usvajale, popravljale i nadograđivale u skladu s općim načelima modernog maloljetničkog kaznenog prava, da se usvojena normativna rješenja nisu slijepo prepisivala iz niza odredbi kojima se regulira postupak protiv punoljetnih počinitelja, već su se ocjenjivala i prilagođavala potrebama koje proizlaze iz načela *primum non nocere*.<sup>6</sup>

Autorice naglašavaju da su nedostaci i pogreške uočeni pri obrazlaganju odabira vrste maloljetničkih sankcija, budući da se samo odabirom adekvatnih sankcija može pozitivno utjecati na razvoj osobnosti maloljetnika i primarno polučiti specijalno preventivne svrhe, pa time i ostvariti smisao vođenja kaznenog postupka protiv maloljetnika.<sup>7</sup>

### 1.1.1. Zakon o sudovima za mladež

Temeljni izvor maloljetničkog prava pri izricanju maloljetničkih sankcija prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Republici Hrvatskoj je Zakon o sudovima za mladež.<sup>8</sup>

Citirani Zakon predstavlja temeljni pravni dokument u Republici Hrvatskoj, koji kao *lex specialis*, uređuje odredbe za mlade počinitelje kaznenih djela (maloljetnike i mlade punoljetnike) u materijalnom kaznenom pravu, odredbe o sudovima, o kaznenom postupku i o izvršenju sankcija te propise o kaznenopravnoj zaštiti djece.<sup>9</sup>

Pojam maloljetnika, Zakon definira s obzirom na dob počinitelja prema kojem je maloljetnik osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14, a nije navršila 18 godina života, a mladi punoljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 18, a nije navršila 21 godinu života.<sup>10</sup>

Zakon, dakle, polazi od uskog pojma maloljetničke delinkvencije koji čine samo kaznena djela, a ne i druga protupravna ponašanja kojima je potrebno pružiti odgoj, pomoć i zaštitu, te propisuje primjenu svojih odredaba isključivo prema maloljetnicima koji su počinili neko kazneno djelo.

<sup>5</sup> Tako u uvodnim naznakama o sankcijama za mladež govori Šeparović, Z. u svojoj knjizi "Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju, Pravni fakultet u Zagrebu, poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2003., str. 167. i 168.

<sup>6</sup> Lat. *primum non nocere* znači prije svega ne povrijediti (ne škoditi).

<sup>7</sup> Podrobnije vidjeti u zaključnim razmatranjima, Rittossa, D., Grbić Božičević, M.: "Zakon o sudovima za mladež - Reformski zahvati praktične dileme", "Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu" (Zagreb), vol. 19, br. 2/2012., str. 666.-667.

<sup>8</sup> Narodne novine br. 84/11., 143/12., 148/13. i 56/15.

<sup>9</sup> Članak 1. Zakona o sudovima za mladež.

<sup>10</sup> Članak 2. Zakona o sudovima za mladež.

Na temelju ovako određenih granica za maloljetnike može se zaključiti da se Zakon o sudovima za mladež ne primjenjuje na osobe ispod 14 godina kad počine neko kazneno djelo (djeca). Te su osobe apsolutno kazneno neodgovorne, one se ne izvode pred sud niti se prema njima primjenjuju odgojne mjere predviđene za maloljetnike, već se prepuštaju službama socijalne zaštite.

Razmatrajući primjenu standarda Ujedinjenih naroda u nacionalnom zakonodavstvu, a imajući pri tome u vidu Zakon o sudovima za mladež, Carić u svome radu<sup>11</sup> navodi da donja dobná granica od 14 godina odgovara hrvatskoj pravnoj tradiciji i potrebama zaštite društva od delinkvencije maloljetnika, te da je ista u skladu s preporukama Pekinških pravila, koja u prav. 4.1., sugeriraju da početak kaznene dogovornosti maloljetnika "ne bi trebao biti suviše nizak". Zakon o sudovima za mladež slijedi preporuku Pekinških pravila (prav. 3.3.) da se načela iz pravila prošire i na mlade punoljetnike, i njima je posvećen 3. dio Zakona (čl. 108.-116.).

Zaključuje da je na taj način hrvatski zakonodavac uspješno riješio problem naglog prijelaza iz odgojnog maloljetničkog prava u represivno opće kazneno pravo punoljetnika.

Međutim, imajući u vidu dob maloljetnika u vrijeme počinjenja kaznenog djela zakonodavac je odredio distinkciju u pogledu izricanja sankcija, tako da je propisao da se maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 14, a nije navršio 16 godina života (mlađi maloljetnik), mogu izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, dok se maloljetniku koji je u vrijeme počinjenja kaznenog djela navršio 16, a nije navršio 18 godina života (stariji maloljetnik), mogu izreći odgojne mjere i sigurnosne mjere, a uz uvjete predviđene ovim Zakonom, maloljetnički zatvor.<sup>12</sup>

Hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo poznaje dvije vrste maloljetničkih sankcija koje se primjenjuju na mlade počinitelje kaznenih djela - maloljetnike i mlade punoljetnike: odgojne mjere i kazna maloljetničkog zatvora. Maloljetnicima se ne mogu izreći sankcije propisane kaznenim zakonom za punoljetne počinitelje - kazne (zatvorska kazna i novčana kazna) ni mjere upozorenja (sudska opomena i uvjetna osuda), jedino se pod uvjetima propisanim u Kaznenom zakonu za maloljetnike (uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora) mogu primijeniti neke od sigurnosnih mjera. Odgojne su mjere glavna svrha sankcija za maloljetne počinitelje kaznenih djela, a ima ih ukupno osam.<sup>13</sup>

Analizirajući prikaz maloljetničkih sankcija vidljivo je da hrvatsko maloljetničko kazneno pravo predviđa širok "registar" raznovrsnih i prilično izdiferenciranih sankcija koje se sastoje od ukupno osam odgojnih mjera, jedne posebne kazne oduzimanja slobode i primjenu alternativne sigurnosne mjere koju sud prema maloljetniku može izreći uz odgojnu mjeru ili kaznu maloljetničkog zatvora.<sup>14</sup>

Teorijski gledano, sud za mladež može za svako kazneno djelo maloljetniku izreći bilo koju od osam odgojnih mjera propisanih u zakonu. U takvoj situaciji pitanje izbora odgojne mjere radi primjene na konkretnog maloljetnika postaje prvorazredno pitanje i središnji

---

<sup>11</sup> Vidi "Provedba standarda UN-a za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu", Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 1/2003., str. 1.-16.

<sup>12</sup> Članak 5. Zakona o sudovima za mladež.

<sup>13</sup> Članak 7. stavak 1. Zakona o sudovima za mladež.

<sup>14</sup> Članak 31. Zakona o sudovima za mladež.

problem čitavog kaznenog postupka prema maloljetnicima. Naime, pri određivanju odnosno odabiru najprikladnije odgojne mjere sud bi trebao imati u vidu svrhu odgojnih mjera - da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe maloljetnog počinitelja kaznenog djela utječe na njegov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjenja kaznenih djela. Stoga će pri izboru odgojne mjere sud uzeti u obzir maloljetnikovu dob, njegovu psihofizičku razvijenost i osobine, težinu i narav počinjenog djela, pobude iz kojih i okolnosti u kojima je djelo počinio, ponašanje nakon počinjenog djela i osobito je li, ako je to mogao, pokušao spriječiti nastupanje štetne posljedice ili nastojao popraviti počinjenu štetu, odnosno prema oštećeniku i žrtvi, njegove osobne i obiteljske prilike, je li i prije činio kaznena djela i je li mu već bila izrečena maloljetnička sankcija - sve okolnosti koje utječu na izbor takve odgojne mjere kojim će se najbolje ostvariti svrha odgojnih mjera.<sup>15</sup>

Imajući u vidu doista raznolika rješenja suvremenog svjetskog, ali europskog maloljetničkog zakonodavstva, može se zaključiti da Hrvatska, nesumnjivo pripada krugu država s relativno naprednim sustavom maloljetničkog kaznenog prava, napose posljednjih petnaestak godina, a nadati se je da će tako i ostati (nakon više od jednog stoljeća maloljetničkog sudovanja kod nas, ova tvrdnja ima svoju težinu).<sup>16</sup>

### ***1.1.2. Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje***

Uz Zakon o sudovima za mladež, ključnu ulogu u našem nacionalnom zakonodavstvu vezanog uz maloljetne počinitelje kaznenih djela ima i Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.<sup>17</sup> Predmetnim Zakonom uređuje se izvršavanje sankcija izrečenih maloljetnicima i mlađim punoljetnicima u kaznenom postupku, i to: odgojnih mjera, kazne maloljetničkog zatvora i sigurnosnih mjera, ali se izvršavaju i sankcije izrečene maloljetnicima u prekršajnom postupku, i to: odgojne mjere, kazna maloljetničkog zatvora i zaštitne mjere. Nadležnost za izvršavanje sankcija uređena je na dva načina: izvršavanje odgojnih mjera: posebne obveze, upućivanje u disciplinski centar, pojačana briga i nadzor, pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi, upućivanje u odgojnu ustanovu i upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu u nadležnosti je ministarstva nadležnog za poslove socijalne skrbi, dok je izvršavanje odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod i kazne maloljetničkog zatvora u nadležnosti ministarstva nadležnog za poslove pravosuđa.<sup>18</sup>

Izvršenje izrečenih kaznenopravnih sankcija posljednji je i najteži stadij u složenom procesu kaznenopravne reakcije prema počiniteljima kaznenih djela, o kojemu u krajnjoj liniji ovisi i konačan uspjeh ili neuspjeh čitavog društva u borbi protiv kriminaliteta. Tako se prema podacima Središnjeg ureda Uprave za zatvorski sustav u Ministarstvu pravosuđa na dan 31. prosinca 2004. godine na izvršenju odgojne mjere upućivanja u odgojni zavod nalazio ukupno 81 maloljetnik (71 muških i 10 ženskih), što u ukupnoj zatvoreničkoj populaciji u

<sup>15</sup> Članak 8. Zakona o sudovima za mladež.

<sup>16</sup> Tako navodi Cvitanović, L. u predgovoru Zakona o sudovima za mladež s osvrtom na novine 2011.-2013. godine.

<sup>17</sup> Narodne novine br. 133/12.

<sup>18</sup> Članak 2. Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje.

Hrvatskoj čini udio od 4,1 %. Broj osuđenih maloljetnika na izvršenju kazne maloljetničkog zatvora još je manji i istog dana iznosio je 26 (24 muških i 2 ženske osobe), a njihov je udio u ukupnom broju zatvorenika u Hrvatskoj svega 1,3 %.<sup>19</sup>

Donošenjem Zakona o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje, a u kojega su ugrađene sve preporuke i standardi međunarodnih akata koji se odnose na ovu materiju, možemo slobodno reći da se uspjela riješiti problematika izvršenja kako odgojnih mjera, tako i kazna maloljetničkog zatvora.

## **1.2. Međunarodnopravni dokumenti i pravni standardi postupanja prema maloljetnicima**

Kada su u pitanju međunarodnopravni dokumenti, treba istaknuti međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima UN (a/Rezol/2200a/(xxI) od 16. prosinca 1966.).<sup>20</sup> Potom su uslijedili dokumenti koji bi se trebali, u najvećoj mjeri, poštovati ili uzeti kao primjer u procesu unapređenja zakonodavstva, politike i prakse u okviru maloljetničkog zakonodavstva u Republici Hrvatskoj. Najvažniji standardi koji se iznimno odnose na djecu kao maloljetne počinitelje kaznenih djela su:

- Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta (1989.)<sup>21</sup>
- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za (upravljanje) maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila 1985.)<sup>22</sup>
- Pravila Ujedinjenih naroda o zaštiti maloljetnika lišenih slobode (JDL pravila, Havanska pravila 1990.)<sup>23</sup>
- Smjernice Ujedinjenih naroda o prevenciji maloljetničke delinkvencije: (Rijadske smjernice, 1990.)<sup>24</sup>.

### **1.2.1. Europska konvencija o pravima djeteta**

Djeca se rađaju s temeljnim slobodama i pravima koja pripadaju svim ljudskim bićima. No s obzirom na tjelesnu i psihičku nezrelost, nameće se potreba isticanja posebnih prava djeteta na zaštitu, koja proizlaze upravo iz te činjenice. Upravo je to osnovno polazište Konvencije o pravima djeteta.

---

<sup>19</sup> Navedeni podaci iskazani su u radu "Provedba standarda UN-a za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom zakonodavstvu", str. 13.

<sup>20</sup> UN International covenant on civil and political rights: Iccpr (1966.).

<sup>21</sup> Konvencija je usvojena na 44. zasjedanju Opće skupštine UN-a, a stupila je na snagu 2. rujna 1990. (Sl. list SFRJ 15/90, NN MU 12/1993.) RH je stranka od 9. listopada 1991.

<sup>22</sup> UN Standard Minimum Rules for the administration of Juvenile justice, 1985., detaljnije vidjeti u članku Carić, A. Provedba standarda UN za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 42, 1/2006., 1.-16.

<sup>23</sup> UN Rules for the protection of juveniles deprived of their liberty: The JDLs (1990.).

<sup>24</sup> UN Guidelines on the prevention of juvenile delinquency: the riyadh guidelines (1990.).

Prava su djeteta, u duhu Konvencije o pravima djeteta, pronaći i ostvariti najbolji interes za dijete, odgovarajućim zakonodavnim i upravnim mjerama, osigurati takvu zaštitu i skrb kakva je potrebna za dobrobit djeteta.<sup>25</sup> Dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi prije.<sup>26</sup>

Božičević-Grbić i Roksandić Vidlička u svome radu<sup>27</sup> navode da osnova svake reforme i maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja zahtijeva poštovanje najboljeg interesa djeteta sukladno s odredbama Konvencije o pravima djeteta. Kroz detaljan prikaz relevantnih međunarodnih i europskih smjernica, autorice zaključuju da maloljetničko sudovanje zahtijeva poštovanje i ostalih vodećih načela u postupanju prema maloljetnicima: zabranu diskriminacije djeteta, poštovanje prava djeteta na život, opstanak i razvoj te dužnost poštovanja djetetova mišljenja.

Vlada Republike Hrvatske donijela je posebnu Odluku kojom se na temelju notifikacije o sukcesiji od bivše države Hrvatska smatra strankom Konvencije o pravima djeteta od dana osamostaljenja, tj. od 8. listopada 1991. godine. Kao zemlja koja je potpisala i ratificirala Konvenciju o pravima djeteta, Republika Hrvatska je preuzela sve odgovornosti koje proizlaze iz Konvencije, a odnosi se na njezino provođenje te obvezu izmjene i prilagodbe postojećih zakona i akata u skladu s tim međunarodnim dokumentom. Jedna od obveza države stranke Konvencije jest i upoznavanje djece i odraslih s načelima i odredbama Konvencije o pravima djeteta, koristeći se pritom primjerenim i djelatnim sredstvima i razumljivim jezikom (čl. 42. Konvencije o pravima djeteta). Prava djeteta moraju poznavati i uzimati u obzir svi građani države, i odrasli i djeca.

U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se ponajprije voditi briga o interesima djeteta.<sup>28</sup> Sve države članice Europske unije (EU) imaju dužnost osigurati da su najbolji interesi djece od primarne važnosti prilikom svakog djelovanja koje utječe na njih. To je osobito važno u slučajevima kada su djeca uključena u kaznene i građanske sudske postupke.

Postupanje s djecom u sudskim postupcima od velike je važnosti u pogledu pitanja temeljnih prava, na što su ukazali Ujedinjeni narodi (UN) u svojoj Konvenciji o pravima djeteta, koju su ratificirale sve države članice EU-a. Europska unija dodatno pokazuje prednost tom pitanju promicanjem smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci Vijeća Europe iz 2010.<sup>29</sup>; te pomaže državama članicama u poboljšanju zaštite prava djeteta u njihovim pravnim sustavima. Smjernice Vijeća Europe promiču prava djece u smislu da budu saslušana, obaviještena, zaštićena i nediskriminirana. Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA)<sup>30</sup>, u suradnji

---

<sup>25</sup> Tako u predgovoru svoje knjige navodi Kujundžić Petö, L.: "Sudska zaštita djece", Novi informator, Zagreb, 2010., str. 129.

<sup>26</sup> Vidjeti članak 1. Konvencije o pravima djeteta.

<sup>27</sup> Vidjeti "Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja", Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 18, br. 2/2011., str. 679.-715.

<sup>28</sup> Članak 3. stavak 1. Konvencije o pravima djeteta.

<sup>29</sup> Ibid., "Smjernice...".

<sup>30</sup> Agencija EU-a za temeljna prava (FRA) donositeljima odluka na razini EU-a i na nacionalnoj razini pruža neovisne savjete utemeljene na dokazima, čime se pomaže boljoj informiranosti i usmjerenosti rasprava, politike i zakonodavstva u području temeljnih prava, između ostalog u područjima prava djece.



s Europskom komisijom, prikupila je i analizirala podatke kako bi utvrdila u kojoj se mjeri ta prava poštuju i ostvaruju u praksi. Rezultati pokazuju da je potrebno prijeći još dug put kako bi pravosuđe bilo bolje prilagođeno djeci diljem EU-a.<sup>31</sup>

### ***1.2.2. Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci***

S obzirom na to da je cilj Vijeća Europe postizanje jedinstva među članicama na način da se osigura učinkovita primjena postojećih obvezujućih Europskih standarda za zaštitu i promicanje prava djece, Odbor ministara Vijeća Europe je 17. studenog 2010. godine na 1098. sastanku izaslanstava ministara prihvatio "Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci" (u nastavku teksta: "smjernice")<sup>32</sup> koje će državama članicama pomoći u prilagodbi pravosudnih i nepravosudnih sustava, interesima i potrebama djece. "Pravosuđe prilagođeno djeci" odnosi se na pravosudni sustav koji jamči poštovanje i učinkovitu primjenu svih prava djeteta na najvišoj mogućoj razini, imajući na umu dolje navedena načela i uzimajući u obzir razinu zrelosti i razumijevanja djeteta te okolnosti slučaja. To je posebice pravosuđe koje je dostupno, prilagođeno dobi, brzo, temeljito, prilagođeno i fokusirano na potrebe i prava djeteta, koje poštuje prava djeteta, uključujući pravo na zakonito zastupanje, sudjelovanje u postupku i razumijevanje postupanja, na uvažavanje privatnosti i obiteljskog života i na integritet i na dostojanstvo.<sup>33</sup>

Zašto su nastale "smjernice" i koji je njihov cilj i namjera?

Iako postoje brojni pravni instrumenti na međunarodnoj, europskoj i nacionalnim razinama, u zakonodavstvu i praksi postoji neujednačenost glede zaštite dječjih prava u svim postupcima, a osobito kaznenim, što je ilustrirano brojnim slučajevima i sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava.

Zato je cilj smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci baviti se statusom i položajem djece i načinom na koji su tretirani u sudskim postupcima, kroz namjeru da iste potaknu raspravu o pravima djece i ohrabre države članice na poduzimanje daljnjih koraka u njihovu ostvarenju i ispunjavanju postojećih pravnih praznina. Iako se navedene smjernice, u pravilu odnose na sve vrste sudskih postupaka, poseban naglasak ovdje treba staviti na smjernice koje se odnose na segment maloljetničkog sudovanja i zaštitu prava maloljetnika kroz kazneni postupak u kojemu maloljetnici sudjeluju kao počinitelji kaznenih djela.

*Inter alia*, smjernice određuju temeljne principe na kojima se temelje sve smjernice, a to su sudjelovanje, najbolji interesi djeteta, dostojanstvo, zaštita od diskriminacije i vladavina prava, te detaljnije uređuju pitanja pravosuđa prilagođenog djeci prije, tijekom i nakon sudskog postupka.

Ključni zaključci i savjeti utemeljeni su na dokazima koji su doneseni na temelju koordiniranog i sustavnog prikupljanja podataka prilikom terenskog istraživanja koje je provela

---

<sup>31</sup> Navedeno je konstatirano u sažetku "Pravosuđe prilagođeno djeci" - stajališta i iskustva stručnjaka, Agencije Europske unije za temeljna prava, 2015., str. 1.

<sup>32</sup> Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci od 25. ožujka 2013., [www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Smjernice-pravosudje-prilagodjeno-djeci-prijevod-hr-v.1.apdf](http://www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Smjernice-pravosudje-prilagodjeno-djeci-prijevod-hr-v.1.apdf).

<sup>33</sup> *Ibid.*, str. 3.



Agencija EU za temeljna prava (FRA) u deset država članica EU-a zasnivanog na intervjuima, pri čemu su Bugarska, Republika Hrvatska, Estonija, Finska, Francuska, Njemačka, Poljska, Rumunjska, Španjolska i Ujedinjena Kraljevina, tako da održavaju raznolikost pravnih sustava i različitih praksi u pogledu uključenosti djece u pravosuđe. Navedenim istraživanjem prikupljeni su podaci o iskustvima, predodžbama i stajalištima stručnjaka uključenih u kaznene i građanske sudske postupke, te iskustva djece koja su sudjelovala u takvim postupcima kao žrtve, svjedoci ili stranke.

Konačno, na kraju navedenog istraživanja donesene su navedene smjernice odnosno nalogi kako bi se pomoglo svim državama EU-a u poboljšanju zaštite prava djece u njihovim pravnim sustavima, odnosno da sva pravosuđa nastoje uspostaviti i unaprijediti jednak način postupanja prema maloljetnicima u sudskim postupcima, odnosno da njihovo postupanje s djecom u tim postupcima bude na jednakoj razini. Za djelotvorno sudjelovanje u sudskim postupcima doneseni su ključni zaključci, u obliku dječjih prava, a to su: pravo biti saslušan, pravo na obavještenost, pravo na zaštitu i privatnost i pravo na nediskriminaciju.

Između ostalog, rezultati agencije terenskog rada pokazali su da su djeca češće saslušana u kaznenim nego u građanskim postupcima zbog potrebe za dokazima u kaznenim predmetima. Dakle, temeljni ciljevi su: da dijete bude saslušano i da izrazi svoja stajališta, pri čemu je važno uspostaviti posebne sudove za djecu (posebni građanski i kazneni sudovi ne postoje u svim državama članicama); odrediti razine zrelosti djeteta (države članice trebaju uvesti jasnu pravnu definiciju zrelosti); uspostaviti procesna jamstva radi osiguravanja sudjelovanja djeteta (stručnjaci smatraju da procesna jamstva u kaznenim postupcima, poput prilagodbe okruženja u kojem se odvija saslušanje tako da ono bude prilagođeno djeci, smanji stres kod djece i rizik od sekundarne viktimizacije); omogućiti dostupnu besplatnu pravnu pomoć, uključujući besplatan jednostavan pristup pravnom zastupanju (u kaznenim postupcima, neke države članice EU-a omogućuju dostupnost besplatne pravne pomoći samo onima koji ispunjavaju financijske uvjete u tom pogledu); smanjiti duljine postupaka.<sup>34</sup>

Pravo na obavještenost ključno je pravo djeteta da bude uključeno u sudski postupak (glede kaznenih sudskih postupaka, pravo na obavještenost uključeno je u zakonodavstvo svih država članica EU-a u kojima je provedeno ispitivanje (osim Škotske u Ujedinjenom Kraljevstvu)).<sup>35</sup>

Jedan od isto tako glavnih zaključaka i savjeta koje je sistematizirala (FRA) nakon terenskog rada i prikupljenih podataka, pravo je na zaštitu i privatnost. Tom prilikom utvrdila je da je većina ispitanih država članica uložila znatne napore u pogledu osiguravanja zaštite djece koja sudjeluju u kaznenim postupcima od štetnih utjecaja te zaštititi njihove privatnosti. Mjere zaštite djece su važne kako bi se osiguralo pravo djeteta da bude saslušano i obavješteno na nediskriminirajući način uz vođenje brige o najboljim interesima djeteta koji

<sup>34</sup> Sedam od deset država članica EU u kojima je provedeno ispitivanje ima posebne pravne odredbe o sprječavanju nepropisnih odugovlačenja u sudskim predmetima u koje su uključena djeca u kaznenim postupcima, dok tri države članice imaju ubrzane predmete koji uključuju djecu u građanskim postupcima, ali samo pod određenim uvjetima; osigurati pravila i smjernice za stručnjake o načinu saslušanja djece, te prilagoditi prostore uporabi za saslušanje djece.

<sup>35</sup> To svakako uključuje obvezne postupke glede toga tko treba, kada i o čemu obavješćivati dijete, dostupnost službi potpore za propisno obavješćivanje djece, njihovih roditelja, jedinstvenu osobu nadležnu za pripremu, obavješćivanje i potporu djetetu prije, tijekom i nakon sudskih postupaka te dostupnost informacija prilagođenih djeci.

uključuju mjere zaštite djetetove privatnosti. U tom smislu preporuča se donijeti preventivne mjere s ciljem zaštite djece od negativnih utjecaja kao što su odmazda, zastrašivanje i ponovna viktimizacija. To sve dodatno države moraju učiniti putem sustava zaštite djeteta te uspostavom procesnih jamstava radi osiguravanja zaštite djeteta.

U smjernicama Vijeća Europe utvrđen je širok raspon jamstava koja osiguravaju potpunu zaštićenost djetetove privatnosti. Tako je konkretno navedeno da se, osobni podaci o djeci i njihovoj obitelji, uključujući njihova imena, slike i adrese, ne smiju objavljivati u medijima. U navedenim smjernicama Vijeća Europe, važan zaključak predstavlja i pravo na nediskriminaciju, što je od osobite važnosti za djecu s invaliditetom ili djecu različitog nacionalnog ili etničkog podrijetla. S djecom bi trebalo postupati jednako u sudskim postupcima neovisno o njihovom spolu, rasi, boji kože, etničkom ili socijalnom podrijetlu, genetskim obilježjima, jeziku, vjeri ili uvjerenjima, političkom ili bilo kakvom drugom opredjeljenju, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovinskom stanju, rođenju, invaliditetu, dobi, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu ili rodnom izražavanju. To je jedino moguće postići osiguranjem načela jednakog postupanja za svu djecu uključenu u sudske postupke.

U smjernicama su navedena četiri temeljna načela pravosuđa prilagođena djeci, a to su: nediskriminacija, najbolji interesi djeteta, dostojanstvo i vladavina prava.

"Iako je koncept najboljih interesa djeteta upućen u normativni okvir većine država članica EU-a u kojima je provedeno ispitivanje, većina je ispitanika uočila da je taj koncept složen i nejasan pojam podložan tumačenjima te da nedostaju alati za prepoznavanje, ocjenjivanje, izvješćivanje o tome kako se najbolji interesi trebaju ostvariti. Nepovoljnim su ocijenili nedostatak jasne definicije, što smatraju da može dovesti do manipulacija, subjektivnosti i donošenja odluke koje u stvarnosti ne štite prava djece."<sup>36</sup>

"Što znače najbolji interesi djeteta?"

U kaznenom je pravu najvažnija istina, objektivna istina. U pogledu djeteta, to znači da, ako je ono žrtva kaznenog djela, počinitelj treba biti kažnjen" (Bugarska, sudac).<sup>37</sup>

### ***1.2.3. Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičnici ili optuženici u kaznenim postupcima***<sup>38</sup>

Iako su do danas u skladu sa smjernicama Vijeća Europe donesene četiri mjere o postupovnim pravima<sup>39</sup>, tom se Direktivom promiču prava djeteta, uzimajući u obzir smjernice Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci.

Svrha je ove Direktive utvrditi postupovna jamstva kojima će se osigurati da djeca,

---

<sup>36</sup> Vidjeti poglavlje Načelo najboljih interesa djeteta, "Pravosuđe prilagođeno djeci - stajališta i iskustva stručnjaka", Agencija Europske unije za temeljna prava, 2015., str. 12.

<sup>37</sup> Ibid., str. 12.

<sup>38</sup> Sve o Direktivi vidjeti na:

<http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/?qid=1470048173519&uri=CELEX:32016L0800>

<sup>39</sup> Direktiva 2010/64/EU, Direktiva 2012/13/EU, Direktiva 2013/48/EU i Direktiva (EU) 2016/343 Europskog parlamenta i Vijeća.

dakle osobe mlađe od 18 godina, koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenom postupku, mogu razumjeti i pratiti taj postupak, te ostvarivati pravo na pošteno suđenje i spriječiti djecu da ne ponove kazneno djelo te potaknuti njihovu društvenu integraciju.

Primarno, ta bi se Direktiva trebala primjenjivati samo na kazneni postupak; ne bi se trebala primjenjivati na druge vrste postupaka, a osobito ne na postupke koji su osmišljeni posebno za djecu te koji bi mogli dovesti do primjene zaštitnih, korektivnih ili obrazovnih mjera.

Ovom se Direktivom utvrđuju minimalna pravila. Države članice trebale bi moći proširiti prava utvrđena ovom Direktivom kako bi osigurale višu razinu zaštite. Takva viša razina zaštite ne bi trebala predstavljati prepreku za uzajamno priznavanje sudskih odluka čije bi donošenje ta minimalna pravila trebala olakšati. Razina zaštite koju pružaju države članice nikada ne bi trebala pasti ispod razine standarda predviđenih Poveljom ili EKLJP-om, kako ih tumače Sud i Europski sud za ljudska prava.

Tako se Direktivom propisuju zajednička minimalna pravila u vezi s određenim pravima djece koja su: osumnjičeni ili optuženici u kaznenom postupku; ili koja podliježu postupku na temelju europskog uhiđenog naloga iz Okvirne odluke 2002/584/PUP ("tražene osobe").<sup>40</sup>

Između ostaloga, odredbe Direktive sadržajno propisuju pravo na informacije<sup>41</sup>, pravo djeteta na informiranje nositelja roditeljske odgovornosti<sup>42</sup>, odredbe o pomoći na odvjetnika<sup>43</sup>, pravo na pojedinačnu cijenu<sup>44</sup>, pravo na liječnički pregled<sup>45</sup>, posebno postupanje u slučaju lišenja slobode<sup>46</sup>, pravo na zaštitu privatnosti<sup>47</sup>, pravo djece osobno nazočiti i sudjelovati na svom suđenju<sup>48</sup>.

Imajući na umu svrhu donošenja navedene Direktive, ali i njezine odredbe može se zaključiti da bi ista trebala biti od značajne pomoći svim državama članicama u kaznenim postupcima u kojima sudjeluju djeca kao osumnjičeni ili optuženici. To zato što djeca koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenom postupku trebaju imati pravo na pojedinačnu ocjenu kako bi se utvrdile njihove posebne potrebe u smislu zaštite, obrazovanja, odgoja i društvene integracije, kako bi se utvrdilo hoće li im i u kojoj mjeri za vrijeme kaznenog postupka biti potrebne posebne mjere i kako bi se utvrdio stupanj njihove kaznene odgovornosti i prikladnost pojedine sankcije ili obrazovne mjere.

---

<sup>40</sup> Članak 1. Direktive (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenim postupcima.

<sup>41</sup> Članak 4. Direktive.

<sup>42</sup> Članak 5. Direktive.

<sup>43</sup> Članak 6. Direktive.

<sup>44</sup> Članak 7. Direktive.

<sup>45</sup> Članak 8. Direktive.

<sup>46</sup> Članak 12. Direktive.

<sup>47</sup> Članak 14. Direktive.

<sup>48</sup> Članak 16. Direktive.

## 2. POREDBENI PRIKAZ KAZNENOPRAVNE ODGOVORNOSTI MALOLJETNIKA

Maloljetni počinitelji kaznenih djela između 12 i 14 godina života blaže se kažnjavaju, i to pod uvjetom da je kod njih utvrđena moć prosuđivanja kao posebna vrsta ubrojivosti pod nazivom (tal.) *discernimento*<sup>49</sup> ili (fr.) *discernement*.

Ideju o *discernimentu* prihvatio je i Derenčin koji je u svojoj Osnovi Kaznenog zakona o zločinствih i prestupcih za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju<sup>50</sup> odredio kako se maloljetnici (osobe od 12 do 14 godina) mogu kazniti blažim kaznama od onih koje su sustizale punoljetne počinitelje samo ako su dovoljno zreli i mogu shvatiti kažnjivost ostvarenog djela. Za takve maloljetnike trebalo je ustanoviti jesu li postupali s razumom.

Imajući na umu suvremene rasprave o dobnoj granici odgovornosti maloljetnika, Cvitanović<sup>51</sup> navodi da je očigledno da *discernement* nije stvar prošlosti: i da se danas sporadično (pa i u domaćoj javnosti) ističu zahtjevi za njezinim sniženjem.

Budući da je predmet ovoga rada razrada problematike, ali i istraživanja načina postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, u radu će se prikazati ključna dobna granica kaznenopravne odgovornosti među europskim državama.

Naime, u svim europskim zemljama prihvaćeno je stajalište da maloljetni počinitelji nakon što prijeđu dobnu granicu kaznene odgovornosti, moraju kazneno odgovarati za svoje ponašanje, ali države se međusobno razlikuju u načinu reakcije na počinjeno kazneno djelo. U većini država prema maloljetnim počiniteljima postupa se znatno drugačije u odnosu na odrasle počinitelje, odnosno maloljetnike se u pravilu ne kažnjava, već im se izriču mjere kojima im se nastoji pružiti pomoć i zaštita radi ostvarenja njihova preodgoja i rehabilitacije te ostvarenja specijalne prevencije sukladno s odredbama mnogobrojnih međunarodnih dokumenata.<sup>52</sup> U posljednjih 30 godina većina europskih država provela je neki oblik reforme maloljetničkog pravosuđa. Neke su se države više okrenule neoliberalnom konceptu i zaoštavanju politike kažnjavanja prema maloljetnim počiniteljima, poput Engleske i Walesa te Francuske, a druge su države, poput Njemačke i Švicarske, i dalje nastavile graditi sustave u kojima je kažnjavanje maloljetnika iznimka, a prednost imaju odgojno-obrazovne mjere.<sup>53</sup>

Austrija ima poseban Zakon o maloljetnim počiniteljima (Jugendgerichtsgesetz).<sup>54</sup> Dobna granica kaznenopravne odgovornosti u Austriji je 14 godina, kao i u većini europskih

<sup>49</sup> Učenje o *discernimentu* kao ubrojivosti koja se iscrpljuje samo u intelektualnim sposobnostima nastalo je pod utjecajem postavki klasične škole kaznenog prava o apsolutnom indeterminizmu čovjekove volje. Čovjek je potpuno slobodan donijeti svoju odluku hoće li ili neće počinuti kazneno djelo. Takvo što ne iznenađuje ako se uzme u obzir da je institut *discernimenta* u kazneno zakonodavstvo prvi put unesen u Zakoniku Leopolda Toskanskog čiji je sastavljač bio Cesare Beccarija, jedan od glavnih zagovaratelja klasične škole kaznenog prava.

<sup>50</sup> Derenčin, M.: "Osnova novoga Kaznenog zakona o zločinствih i prestupcih za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju" 1879., Croatia projekt, Zagreb, 1997.

<sup>51</sup> Vidjeti u predgovoru Zakona o sudovima za mladež s osvrtnom na novine 2011.-2013.

<sup>52</sup> Vidi: Filipović, G., Vladović, S.: Djeca u sukobu sa zakonom - pravosuđe po mjeri djece? Zbornik s priopćenja sa stručnih skupova pravobranitelja za djecu "Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom", Zagreb, rujna 2012., str. 194.

<sup>53</sup> Prema: Dünkel, F., Juvenile Justice Systems in Europe, Reform developments between justice, welfare and "new punitiveness", Kriminologijos studijos, br. 1, 2014., str. 43.-45.

<sup>54</sup> Tekst Zakona dostupan je na mrežnim stranicama:

<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002825>

zemalja, a trenutačno u Austriji ne postoje nikakve naznake da bi se ona mogla mijenjati, odnosno snižavati.

Prema njemačkom Zakonu o sudovima za mladež (Jugendgerichtsgesetz)<sup>55</sup> razlikujemo maloljetnike Jugendliche (od 14. do 18.) i mlađe punoljetnike Heranwachsende (od 18. do 21.) godine.

Izrazito veliko čuđenje izaziva dobna granica kaznene odgovornosti u Engleskoj koja je među najnižima u Europi, 10 godina.<sup>56</sup> Nisku dobnu granicu kaznene odgovornosti u Engleskoj kritizirao je i Odbor za prava djeteta UN-a 2007., navodeći da bi ipak minimalna dobna granica kaznene odgovornosti trebala biti 12 godina.<sup>57</sup>

Skandinavske zemlje (Švedska, Norveška, Finska, Danska, Island) imaju mnogo sličnosti kad je riječ o reakciji na maloljetničku delinkvenciju, te je granica kaznene odgovornosti za maloljetnike u tim zemljama 14 ili 15 godina.<sup>58</sup>

Imajući u vidu različiti raspon dobne granice za primjenu maloljetničkog kaznenog prava među europskim državama, logično je zaključiti da u tim sustavima postoji čitav niz nedoumica i neujednačenosti u maloljetničkom kaznenom pravu, a što onemogućuje stvaranje jedinstvenog modela maloljetničkog pravosuđa.

### 3. SUDSKA PRAKSA

Imajući na umu istraživanje koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) kako bi došla do ključnih zaključaka na kojima bi se trebalo temeljiti pravosuđe prilagođeno djeci, došlo se do rezultata da je potrebno prijeći još dugi put kako bi pravosuđe bilo bolje prilagođeno djeci diljem EU-a.

U korelaciji, s istraživanjem koje je provela Agencija Europske unije za temeljna prava (FRA) zatim smjernicama Vijeća Europe, ali i do sada izloženim međunarodnopravnim dokumentima i pravnim standardima postupanja prema maloljetnicima, kao i izvorima nacionalnog zakonodavstva, u radu se prikazuju dva sudska slučaja koja se odnose na maloljetne počinitelje kaznenih djela.

Oba slučaja odnose se na kaznena djela iz glave X. Kaznenog zakona, protiv života i tijela u kojima su počinitelji maloljetne osobe za isto kazneno djelo - teško ubojstvo. Kazne-

<sup>55</sup> Jugendgerichtsgesetz (JGG) objavljen 11. prosinca 1974., Tekst Zakona dostupan je na mrežnim stranicama: <http://www.gesetze-im-internet.de/jgg/index.html#BJNR007510953BJNE003915377>

<sup>56</sup> Usporedan prikaz dobnih granica kaznene odgovornosti i dobnih granica za primjenu institucionalnih mjera i kazne zatvora u različitim europskim zemljama, vidi u Dünkel, F., Stando-Kawecka, B., Juvenile imprisonment, u Dünkel, F. Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin, I. (ur.), Juvenile Justice Systems in Europe, vol. 4., 2011., str. 1792.-1795.

<sup>57</sup> Pokušaj podizanja dobne granice kaznene odgovornosti u Engleskoj postojao je nakon poznatog slučaja Bulger iz 1993. godine kada su dvojica desetogodišnjih dječaka otela, mučila i ubila dvogodišnjeg dječaka, a koji slučaj će biti prikazan u ovome radu. Više o činjenicama slučaja i njegovu pravnom značaju vidi u poglavlju ovog rada 4. Sudska praksa, točka 4.2.

<sup>58</sup> Prema Pruin, I., The scope of juvenile justice system in Europe, u Dunkel, F., Grzywa, J., Horsfield, P., Pruin I. (ur) u Juvenile. Justice System in Europe, vol. 4., 2nd revised edition, 2011., Forum Verlag Godesberg., str. 1561.-1568.

no pravo zaštićuje život čovjeka, i to od njegova rođenja pa do njegove smrti. To je pravo i ustavno pravo zajamčeno Ustavom Republike Hrvatske u članku 21. "svako ljudsko biće ima pravo na život." Kaznenim se pravom štiti život i tjelesni integritet i zdravlje.

### **3.1. Slučaj pred Županijskim sudom u Zagrebu - Rješenje Županijskog suda u Zagrebu, posl. br. II KM-3/98 od 5. listopada 1998.<sup>59</sup>**

#### **Činjenično stanje**

Radilo se o dvije maloljetne počiniteljice kaznenog djela (P. T. rođena 1981., dakle u trenutku počinjenja kaznenog djela imala je 17 godina, dok je T. Č. rođena 1983., tako da je u trenutku počinjenja kaznenog djela imala 15 godina), koje su 1998. godine u Zagrebu, u Bukovačkoj ulici, zajedno i po prethodnom dogovoru da jedna od njih usmrti vozača, a zatim oduzmu novac koji kod njega nađu, ušle u taksi vozilo, nakon čega je jedna od njih izvadila revolver iz torbice i za vrijeme vožnje iz udaljenosti od 20 do 30 cm ispalila hitac u zatiljni dio glave vozača nanijevši mu time strijelnu ozljedu glave s ozljedom mozga sa strijelnim kanalom od koje ozljede je vozač odmah preminuo, a vozilo se zaustavilo udarivši u stup električne rasvjete nakon čega su maloljetnice napustile vozilo, čime su počinile kazneno djelo protiv života i tijela - teškim ubojstvom po članku 91. točki 5. Kaznenog zakona.

#### **Tijek kaznenog postupka**

Tijekom kaznenog postupka, a iz iskaza objiju maloljetnica, proizlazilo je da je jedna od njih poricala počinjenje kaznenog djela, na način da je navodila da se ničega ne sjeća, dok je druga priznala događaj odnosno štetnu posljedicu, odnosno usmrćenje oštećenika, ali također poričući namjeru i motiv. Prema postavci obrane te navodima maloljetnica radilo bi se o slučajnom opaljenju te ostvarenju nekog drugog kaznenog djela, a ne inkriminiranom kaznenom djelu počinjenom s izravnom namjerom. U pogledu oblika krivnje vijeće je utvrdilo da su obje maloljetnice kritične zgođe sudjelovale kao supočinitelji u počinjenju kaznenog djela i to s izravnom namjerom, jer su bile potpuno svjesne svog djela i htjele su njegovo počinjenje. Nakon što je vijeće nedvojbeno utvrdilo da su obje maloljetnice počinile kazneno djelo iz članka 91. točke 5. Kaznenog zakona pristupilo se odabiru adekvatne sankcije. Pri tome je vijeće imalo u vidu da se sankcijom mora ostvariti osim specijalne i generalne prevencije i svrha iz članka 5. Zakona o sudovima za mladež u smislu pružanja zaštite, brige i razvika cjelokupne ličnosti i jačanje osobne odgovornosti maloljetnika. Imajući u vidu nalaze neuropsihijatra, stručna suradnica - defektologinja predložila je za obje maloljetnice mjeru upućivanja u odgojni zavod, a imajući isto tako u vidu osobnosti maloljetnica, te dugotrajne poremećaje funkcioniranja i odstupanja u ponašanju.

---

<sup>59</sup> Vidjeti Rješenje Županijskog suda u Zagrebu, posl. br. II KM-3/98 od 5. listopada 1998.

## Odluka suda

Cijeneći kronološku dob obiju maloljetnica, njihovu razvijenost i to posebno duševnu razvijenost, odnos prema svakodnevnicima, poremećaj u ponašanju ali istovremeno obiteljske prilike u kojima su odrastale kao i sve ostale okolnosti vezane uz njihove osobe kao i mišljenja stručnih službi, te nalaz i mišljenje liječnika psihijatra, vijeće je objema maloljetnicama izreklo odgojnu mjeru - upućivanje u odgojni zavod.

Pritom je vijeće imalo u vidu i vrstu kaznenog djela koje je počinjeno kao i stupanj odgovornosti, ali i spremnost obiju maloljetnica na prihvaćanje sa željom daljnjeg školovanja. Također je vijeće imalo u vidu da niti jedna od njih ranije nije bila tretirana zbog kaznenih djela. Navedenom odgojnom mjerom maloljetnice će biti izdvojene iz dosadašnje sredine te će primijeniti pojačane mjere odgoja kako bi mogle adekvatno djelovati na izražene poremećaje u njihovu dosadašnjem ponašanju. Sud je utvrdio da navedena odgojna mjera traje najmanje 6 mjeseci, a najdulje 3 godine s tim da sud odlučuje svakih 6 mjeseci ima li osnove obustaviti izvršenje ove mjere ili je zamijeniti drugom odgojnom mjerom.<sup>60</sup>

Navedeno rješenje potvrdio je Vrhovni sud Republike Hrvatske svojim rješenjem.<sup>61</sup>

### 3.2. Slučaj pred Europskim sudom za ljudska prava<sup>62</sup>

#### Činjenično stanje

U ovome slučaju radilo se o dva maloljetna počinitelja kaznenog djela koji su obojica u vrijeme počinjenja kaznenog djela bili stari deset godina. Inkrimirani događaj dogodio se 12. veljače 1993. godine u gradu Liverpoolu, u Velikoj Britaniji. Dvojica desetogodišnjaka predmetnog su dana otela dvogodišnjeg dječaka koji je bio s majkom u trgovačkom centru, a što su zabilježile kamere iz kojih je bilo vidljivo da su malenog dječaka obojica dobrovoljno vodili preko ceste. Potom su ga kod kanala bacili na glavu uz nasip, pa pridigli i odvezli na željezničku prugu, gdje su ga napali. U mučnom suđenju utvrđeno je da su mu u glavu bacili limenku s bojom, šutali ga nogama i udarali ciglama po glavi. Dokrajčili su ga sa 10 kg teškom metalnom šipkom koju su našli uz prugu, izmasakrirali ga, skinuli do gola i na kraju položili na tračnice nadajući se da će ga vlak raskomadati i sakriti stravičan zločin. No vlak je tijelo samo prepolovilo, a tijelo je nađeno dva dana kasnije.

#### Tijek kaznenog postupka

Maloljetni počinitelji uhićeni su u veljači i zadržani u pritvoru do suđenja koje je bilo u listopadu iste godine. Suđenje je trajalo tri tjedna, nakon čega su dana 24. listopada 1993. godine osuđeni zbog ubojstva i otmice najprije na 8, a potom na 10 godina zatvora. Zbog pri-

<sup>60</sup> Vidi obrazloženje rješenja Županijskog suda u Zagrebu, posl. br. II KM-3/98 od 5. listopada 1998., str. 23.

<sup>61</sup> Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske, br. I KŽ-638/1998-5 od 23. lipnja 1999.

<sup>62</sup> Case of T.V. The United Kingdom, European court of human rights, presuda je dostupna na: [http://hudoc.echr.coe.int/casets/unitedkingdomeng?001-58593#...\(grand chamber\)](http://hudoc.echr.coe.int/casets/unitedkingdomeng?001-58593#...(grand chamber))



tiska javnosti državni odvjetnik je zahtijevao kaznu zatvora od 15 godina. Za odrasle bi kazna za takvo kazneno djelo bila 18 godina, no kako se radilo o maloljetnicima ipak je državni odvjetnik predlagao 15-godišnju kaznu. Povodom žalbe optuženih, visoki sud je prihvatio žalbu 1996. godine i ponovno vratio kaznu od 10 godina zatvora.

Slučaj "Bulger" dobio je naziv po maloljetnoj žrtvi. Suđenje je bilo puno skandala i kontradiktornosti, te su maloljetni počinitelji (V. i T.) osuđeni na 10 godina zatvora kao najmlađi počinitelji kaznenog djela. Javnost je tražila da ih se doživotno zatvori, a osuđeni su na zatvor do punoljetnosti. Maloljetnim počiniteljima je suđeno kao odraslima, uz opsežno praćenje medija, međutim - sam slučaj tu nije stao. Podnositelj zahtjeva T. podnio je zahtjev za povredu prava Europskom sudu za ljudska prava.<sup>63</sup>

## Odluka suda

Europski sud za ljudska prava kasnije je utvrdio da je suđenje bilo nerazumljivo i zastrašujuće za djecu koja su za to bila onemogućena u učinkovitom sudjelovanju u postupku protiv njih, i ustanovio je kršenje članka 6. Europske konvencije za ljudska prava, koja jamči pravo na pravično suđenje. Sud je opazio da učinkovito sudjelovanje u sudnici pretpostavlja da optuženi ima široko razumijevanje prirode procesa suđenja, uključujući i značenje bilo koje kazne koja može biti izrečena. Zato maloljetni optuženici moraju u svakom slučaju biti zastupani po kvalificiranim odvjetnicima iskusnim u radu s djecom.<sup>64</sup>

U navedenim slučajevima V. i T. The United Kingdom o kaznenom postupku protiv dvaju dječaka koji su ubili dijete koje je tek prohodalo, sud je utvrdio, *inter alia*: "ključno je da se s djetetom optuženim za počinjenje djela bavi na način koji potpuno uzima u obzir djetetovu dob, razinu zrelosti intelektualne i emocionalne sposobnosti te da su poduzeti koraci radi povećanja njegove sposobnosti da razumije i sudjeluje u postupku"<sup>65</sup>.

Štoviše, što se tiče malodobnog djeteta optuženog za teško djelo što privlači visoku razinu zainteresiranosti medija i javnosti, bilo je potrebno provoditi saslušanje tako da se maksimalno smanji njegov ili njezin osjećaj zastrašenosti i sustezanja.

## 4. ZAKLJUČAK

IZ svega iznesenog može se zaključiti da se svi znanstveni, ali i praktični stručnjaci koji se bave problematikom postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, ali i maloljetničkog sudovanja, u načelu slažu da naglasak maloljetničkog sudovanja mora biti na zaštiti maloljetnika, brizi, pomoći i nadzoru te obrazovanju kako bi se utjecalo na njegov odgoj, razvijanje cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činenja kaznenih djela, te omogućilo njegovo ponovno uključivanje u društve-

---

<sup>63</sup> Zahtjev br. 30 ehrr 121 par.74., presuda od 16. prosinca 1999.

<sup>64</sup> Europski sud za ljudska prava (Grand Chamber) presuda od 16. prosinca 1999., T.V. UK, br. 24724/94, paragraf 88 i presuda od 16. prosinca 1999. V.v.UK, br. 24888/94, paragraf 90.

<sup>65</sup> Europski sud za ljudska prava, Grad Chamber, presuda od 16. prosinca 1999. T.V. UK br. 24724/94 paragraf 84, presuda od 16. prosinca 1999. V.v. UK, br. 24888/94, paragraf 86.

nu zajednicu. Dakle, svrha kažnjavanja maloljetnih počinitelja kaznenih djela trebala bi biti njihova rehabilitacija i resocijalizacija, a što se razlikuje po svrsi od kažnjavanja odraslih počinitelja kaznenih djela.

Imajući u vidu implementaciju međunarodnih standarda u hrvatsko maloljetničko kazneno zakonodavstvo, dolazi se do zaključka da je Zakon o sudovima za mladež u cijelosti prihvatio preporuke pravnih instrumenata koji štite prava djece, a sve u cilju dobrobiti i interesa maloljetnika.

Danas prevladava shvaćanje da su odstupanja u pravima maloljetnika od redovnog kaznenog postupka dozvoljena samo ako je to u interesu maloljetnika. Zapravo čitav ovaj sustav polazi od ideje da je obitelj najprirodnija sredina za podizanje i odgoj mladih ljudi, na način da preporuča državama da se maloljetnik ne odvaja od roditeljskog nadzora, osim ako to nije nužno zbog okolnosti njegova slučaja.

Imajući u vidu praksu Europskog suda za ljudska prava, može se zaključiti, da postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela još uvijek nije ujednačeno, a niti su njihova prava u dovoljnoj mjeri zaštićena.

Analizom prikazanih slučajeva iz sudske prakse došlo se do zaključka da su maloljetni počinitelji kaznenih djela koji se nalaze u različitim državama, unatoč postojanju međunarodno pravnih instrumenata, različito sankcionirani. Unatoč jedinstvenim međunarodnopravnim dokumentima detektiran je nerazmjer u sankcioniranju i postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Upravo je navedena presuda Europskog suda za ljudska prava iznimno važna za maloljetničko kazneno pravo i sudovanje, jer je ukazala na to da određivanje dobi od 10 godina kao najniže dobi za uspostavljanje kazne odgovornosti nije u suprotnosti sa člankom 3. Europske konvencije o ljudskim pravima, pri čemu je Sud ukazao na činjenicu da između država članica Vijeća Europe ne postoji sporazum da se odredi minimalna dob za uspostavljanje kazne odgovornosti djeteta.

Većina država postavlja višu granicu, a što je i sam Europski sud za ljudska prava konstatirao u svojoj presudi kada se osvrnuo na dobnu granicu kaznene odgovornosti maloljetnika u Europi. Tako je konstatirao da je dobna granica za kaznenu odgovornost maloljetnika u Cipru, Irskoj, Švicarskoj i Lihtenštajnu 7 godina, u Škotskoj 8, u Francuskoj 13, u Njemačkoj, Austriji, Italiji i mnogim zemljama Istočne Europe 14 godine dok je ta granica viša u skandinavskim zemljama - 15 godina, u Portugalu, Poljskoj i Andori 16, te 18 u Španjolskoj, Belgiji i Luksemburgu.

Svjestan problema da se djeci koja sudjeluju u kaznenim postupcima ne pruža dovoljna potpora, Odbor ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci donio je smjernice čiji je cilj baviti se upravo statusom i položajem djece i načinom na koji su ona tretirana u sudskim i nesudskim postupcima. Iako predstavljaju neobvezujući instrument, temelje se na postojećim međunarodnim europskim i nacionalnim standardima, a njihova temeljna nit vodilja su najbolji interesi djeteta, uzimajući u obzir temeljne principe postavljene u Europskoj konvenciji za ljudska prava i povezanu sudsku praksu Suda te Europsku konvenciju o pravima djeteta.

Dotadnu tezu da postoji neujednačeno postupanje prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela, te da njihova prava još uvijek nisu u dovoljnoj mjeri zaštićena, potkrepljuje izložena Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o

postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženi u kaznenim postupcima.

Smatram da je *discernament* jedno od načelnih pitanja sustava maloljetničkog sudovanja te da bi i u tom segmentu trebalo razmišljati kako ujednačiti europsko maloljetničko kazneno pravo, a vodeći pri tome brigu o najboljem interesu svakog maloljetnog počinitelja kaznenog djela.

## LITERATURA

1. Božičević-Grbić i Roksandić Vidlička: *"Reforma maloljetničkog kaznenog prava i sudovanja"*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu (Zagreb), vol. 18, br. 2/2011., str. 679.-715.
2. Carić, A.: *"Provedba standarda u Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe u hrvatskom maloljetničkom kaznenom zakonodavstvu."* Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 43, 1/2006., str. 1.
3. Derenčin, M.: *"Osnova novoga Kaznenog zakona o zločinstvima i prestupcima za Kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju" 1879.*, Croatia projekt, Zagreb, 1997., Horvatić, Željko. "Rječnik kaznenog prava", Masmedia, Zagreb, 2002., str. 229.-230.
4. Dünkel, F.: *Juvenile Justice Systems in Europe, Reform developments between justice, welfare and "new punitiveness"*, Kriminologijes studijos, br. 1, 2014., str. 43.-45.
5. Filipović, G., Vladović, S.: *"Djeca u sukobu sa zakonom - pravosuđe po mjeri djece?"* Zbornik s priopćenja sa stručnih skupova pravobranitelja za djecu "Zaštita prava i interesa djece u sukobu sa zakonom", Zagreb, rujna 2012., str. 194.
6. Horvatić, Željko: *"Rječnik kaznenog prava"*, Masmedia, Zagreb, 2002., str. 229. i 230.
7. Kujundžić Petö, L.: *"Sudska zaštita djece"*, Novi informator, Zagreb, 2010., str. 129.
8. Pruin, I., *The scope of juvenile justice system in Europe*, u Dunkel, F., Grzyawa, J., Horsfield, P., Pruin I. (ur.) u *Juvenile Justice System in Europe*, vol. 4., 2nd revised edition, 2011., Forum Verlag Godesberg., str. 1561.-1568.
9. Rittossa, D., Grbić Božičević, M.: *"Zakon o sudovima za mladež - Reformski zahvati praktične dileme"*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, (Zagreb), vol. 19, br. 2/2012., str. 666.-667.
10. Šeparović, Z.: *"Kazneno izvršno pravo i uvod u penologiju"*, Pravni fakultet u Zagrebu, poslijediplomski studij iz kaznenopravnih znanosti, 2003., str. 167. i 168.
11. *Konvencija o pravima djeteta, UNICEF*, [http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija\\_200\\_20pravima\\_20djeteta.pdf](http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_200_20pravima_20djeteta.pdf)
12. *Zakon o sudovima za mladež*, Narodne novine br. 84/11., 143/12., 148/13. i 56/15.
13. *Zakon o izvršavanju sankcija izrečenih maloljetnicima za kaznena djela i prekršaje*, Narodne novine br. 133/12.

14. *Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci od 25. ožujka 2013.*, [www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Smjernice-pravosudje-prilagodjeno-djeci-prijevod-hr-v.1.apdf](http://www.udruga-dijete-razvod.hr/wp-content/uploads/Smjernice-pravosudje-prilagodjeno-djeci-prijevod-hr-v.1.apdf).
15. *"Pravosuđe prilagođeno djeci"* - stajališta i iskustva stručnjaka, Agencije Europske unije za temeljna prava, 2015., str. 1.
16. *Jugendgerichtsgesetz (JGG)* objavljen 11. prosinca 1974., tekst Zakona dostupan je na mrežnim stranicama: <http://www.gesetze-im-internet.de/jgg/index.html#BJ-NR007510953BJNE003915377>
17. *Direktiva (EU) 2016/800 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2016. o postupovnim jamstvima za djecu koja su osumnjičeni ili optuženici u kaznenim postupcima.*
18. *Rješenje Županijskog suda u Zagrebu*, posl. br. II KM-3/98 od 5. listopada 1998.
19. *Rješenje Vrhovnog suda Republike Hrvatske*, br. I KŽ-638/1998-5 od 23. lipnja 1999.
20. *Europski sud za ljudska prava (Grand Chamber) presuda od 16. prosinca 1999.*, T. V. UK, br. 24724/94, paragraf 88 i presuda od 16. prosinca 1999. V.v.UK, br. 24888/94, paragraf 90.
21. *Europski sud za ljudska prava, Grad Chamber, presuda od 16. prosinca 1999.* T.V., UK br. 24724/94 paragraf 84, presuda od 16. prosinca 1999. V.v. UK, br. 24888/94, paragraf 86.

Summary

---

**Marina Zagorec**

### **Problems of Dealing with Juvenile Perpetrators of Criminal Offenses**

All Member States of the European Union (EU), the Republic of Croatia included, are obliged to ensure the best interests of the child, which is a primary consideration in any action affecting those interests. This is crucial in cases when children, i.e. minors are involved in criminal proceedings.

In criminal proceedings it is of great importance to apply the Convention on the Right of the Child, ratified by all Member States of the European Union. Due to the uniqueness of the subject matter, the author presents a short review of the sources of the domestic and international juvenile laws in this well-laid-out paper /thesis. Besides providing a comparison of the criminal accountability of minors, the author aspires, by analyzing cases from the case-law, to draw attention to the unevenness of the treatment of juvenile offenders for the same offences, starting from the assumption that all juvenile offenders who receive juvenile sanctions should be entitled to equal "treatment" both on the national and the international level.

**Key words:** minors, protection of children rights, guidelines, justice adapted to children.